ISSN 2591-1201 LETNIK 2 • 2018 • ŠTEVILKA 2

Dileme

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

DILEME

Dileme

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

Izdajatelj in založnik
Študijski center za narodno spravo

Naslov uredništva
Tivolska 42, 1000 Ljubljana

Glavni urednik
dr. Renato Podbersič (Slovenija)

Uredniški odbor
ddr. Igor Grdina (Slovenija), dr. Tamara Griesser Pečar (Avstrija), dr. Damjan Hančič (Slovenija), dr. Marica Karakaš Obradov (Hrvaška), dr. Tomaž Kladnik (Slovenija), dr. Jože Možina (Slovenija), dr. Jelka Piškurić (Slovenija), dr. Igor Salmič (Slovenija)

Spletni naslov
www.scnr.si

Leto izida: 2018

Redakcija te številke je bila zaključena 10. 12. 2018.

Lektoriranje in prevod povzetkov
Megamoment, d. o. o.

Oblikovanje in prelom
Inštitut Karantanija

Tisk
Nonparel, d. o. o.

Naklada
300 izvodov

Letna naročnina
25 €

Cena posamezne številke
15 €

issn 2591-1201

D i l e m e

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

LETNIK 2 • 2018 • ŠTEVILKA 2

VSEBINA

Andreja Valič Zver
Dr. Tamara Griesser Pečar – ob življenjskem jubileju
7

Razprave

Milko Mikola
Westni – celjski veleindustrialci
21

Mirjam Dujo Jurjevčič
Revolucionarno nasilje na Bloški planoti leta 1942
59

Miha Drobnič
Delovanje taborišča Šentvid
87

Damjan Hančič
Odnos kamniške partije do Katoliške cerkve v prvih povojnih letih
117

Jelka Piškurić
Upravna ureditev Ljubljane in njenih občin v času socializma
135

Predstavitev zgodovinskih virov

Renato Podbersič
Spomini Srečka Šuligoja iz leta 1945
157

Igor Grdina
Marksistični center zaseda
181

Recenzije

Tomaž Kladnik
Blaž Torkar in Miha Kuhar, Zadnja bitka na Soči 1917, Založba Mohorjeva, Celovec 2018
205

Jelka Piškurić
Marjeta Pisk, Vi čuvarji ste obmejni, Pesemska ustvarjalnost Goriških brd v procesih nacionalizacije kulture, Založba ZRC SAZU, Ljubljana 2018
209

R a z p r a v e

Prejeto: 19. 6. 2018
1.01 Izvirni znanstveni članek

Jelka Piškurić[1]

Upravna ureditev Ljubljane in njenih občin v času socializma[2]

Izvleček

Prispevek obravnava upravno ureditev Ljubljane in postopno oblikovanje petih mestnih občin v obdobju socializma. Največ sprememb na upravnem področju je Ljubljana doživela med letoma 1952 in 1963. Uvedba komunalnega sistema je močno vplivala na razvoj Ljubljane. Na njenem območju se je postopoma oblikovalo pet občin: Bežigrad, Center, Moste - Polje, Šiška in Vič - Rudnik. Ker je bila Ljubljana upravno razdeljena na več občin, je bil njen razvoj decentraliziran, kljub vzpostavitvi mestnega sveta s pravicami na področju razvoja mesta kot celote. Novim občinam so bili priključeni tudi bolj ali manj obsežni podeželski predeli. Povezovanje s podeželjem je bilo posledica politične odločitve po odpravi socialnih in razrednih razlik ter razlik med mestom in podeželjem.

1 Dr. Jelka Piškurić, znanstvena sodelavka, Študijski center za narodno spravo, Tivolska 42, SI – 1000 Ljubljana, jelka.piskuric@scnr.si.

2 Raziskovalni program št. P6-0380 je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

KLJUČNE BESEDE: upravna ureditev Ljubljane, občine, ustava, obdobje socializma

Abstract

The article deals with the administrative arrangement of Ljubljana and the gradual formation of five urban municipalities during the period of socialism. Ljubljana experienced the most administrative changes between 1952 and 1963. The introduction of the communal system strongly influenced the development of Ljubljana. Five municipalities gradually formed in its territory: Bežigrad, Center, Moste - Polje, Šiška and Vič - Rudnik. Since Ljubljana was administratively divided into several municipalities, its development was decentralized despite the establishment of a city council with rights in the development of the city as a whole. More or less extensive rural areas joined the new municipalities. Connecting with rural areas was the result of the political decision to eliminate social and class differences as well as the differences between the city and the countryside.

KEY WORDS: administrative arrangement of Ljubljana, municipalities, Constitution, the period of socialism

Ob raziskovanju Ljubljane in njenega podeželskega zaledja v obdobju socializma se je za razumevanje obdobja kot pomembno izkazalo poznavanje upravne ureditve tega območja. Številne spremembe v upravni razdelitvi so namreč vplivale tudi na nadaljnji razvoj območja, tako v družbenem kot gospodarskem smislu. V prvem desetletju po koncu druge svetovne vojne je bilo območje vključeno v okraja Ljubljana in Ljubljana okolica. Okraj Ljubljana okolica je bilo obsežno in geografsko raznoliko območje, vključeval je kar štirideset občin. Sredi leta 1955 se je z uvedbo komunalnega sistema začelo korenito spreminjanje na področju lokalne samouprave. Jeseni tega leta se je štiriintrideset občin nekdanjega okraja Ljubljana okolica upravno združilo z mestom Ljubljana v okraj Ljubljana.[3] Od uvedbe komunalnega sistema lahko sledimo postopnemu združevanju Ljubljane s predmestnimi in podeželskimi predeli. Združevanje je bilo posledica politične želje, da bi se zmanjšale razlike med mestnim in podeželskim prebivalstvom kot tudi socialne in razredne razlike. Do končnega oblikovanja petih mestnih občin je prišlo na začetku šestdesetih let. Že ob priključitvi podeželskih delov k mestu se je pokazalo nesorazmerje v njunem razvoju, predvsem na gospodarskem in infrastrukturnem področju, ki se je nadaljevalo do konca socializma.

Z leti so se večale pristojnosti občin in njihove naloge. Z ustavama iz let 1963 in 1974 so bile poudarjene tudi njihove samoupravne naloge, čeprav se je izkazalo, da so ljudje le malo vplivali na razvoj občin. Veliko koristnih informacij o delovanju občin, njihovem razvoju, a tudi o težavah izvemo iz arhivskega gradiva in občinskih glasil. Arhivsko gradivo vključuje

3 Liljana Šuštar, »Nekaj drobcev o zadružništvu iz gradiva fonda Okrajni komite ZKS Ljubljana okolica«, *Arhivi*, št. 1/2002, str. 173.

zapisnike sej občinskih organov in poročila, v katerih sledimo razvoju lokalnih skupnosti, spremljamo težave, s katerimi so se srečevale, ter njihove želje za nadaljnji razvoj. Občinska glasila, ki so jih izdajale občinske konference Socialistične zveze delovnega ljudstva, pa so kljub odvisnosti od politike povedala veliko o življenju in razvoju lokalnih skupnosti in pokazala na nesorazmeren razvoj med mestom in podeželjem. To je še posebej dobro vidno na primeru občine Ljubljana Vič - Rudnik, ki je bila najbolj podeželska od vseh petih mestnih občin. Na njenem primeru vidimo, kako je upravna ureditev vplivala na razvojne možnosti občine, saj je vključevala demografsko, geografsko in gospodarsko raznolika področja, ki so težko izoblikovala skupno razvojno politiko.

V nadaljevanju bom skušala prikazati, kako se je upravna ureditev Ljubljane spreminjala in kako je prihajalo do postopnega oblikovanja petih mestnih občin, od katerih so štiri vključevale tudi večje ali manjše podeželsko zaledje.

Do uvedbe komunalnega sistema

Obdobje do leta 1955 je bil čas, ko se je upravna ureditev odmaknila od predvojne ureditve in se postopoma začela preoblikovati v nov, tako imenovani komunalni sistem. Po koncu druge svetovne vojne so bile ukinjene dotedanje upravne enote. Nove so se naslonile na strukture, ki so nastale med vojno.[4] Ustava iz leta 1946 je določila, da je nosilec oblasti posamezne upravne

4 Janez Kopač, »Kraji in občine kot upravnoteritorialne enote 1945–1955«, *Arhivi*, št. 2/2005 (dalje Kopač, »Kraji in občine kot upravnoteritorialne enote«), str. 206.

enote ljudski odbor. Najmanjša upravna enota je bila v tem času kraj, nosilci oblasti pa krajevni ljudski odbori. Posamezni kraji so se povezovali v okraje in okrožja. Toda veliko upravnih enot je oviralo razvoj, zato so jih konec štiridesetih let začeli postopoma združevati. Leta 1952 so bila odpravljena okrožja, najmanjša upravna enota je postala občina, ki je združevala več naselij. Nosilec najnižje enote oblasti je s tem postal občinski ljudski odbor. Leta 1955 je bil z zakonom o ureditvi občin in okrajev uveden komunalni sistem. Občina oziroma komuna je kot geografsko in ekonomsko sklenjeno območje postala osnovna samoupravna enota.[5] Znotraj občin so lahko ustanavljali krajevne odbore, iz katerih so se pozneje postopoma razvile krajevne skupnosti. Oblasti so v komuni videle tisto enoto, na podlagi katere bodo k neposrednemu sodelovanju in upravljanju pritegnile najširši krog ljudi.[6]

5 Prav tam, str. 211.

6 Sergij Vilfan, ur., *Ljubljana, 1945–70*, Mestni arhiv, Ljubljana 1970 (dalje Vilfan, *Ljubljana*), str. 10, 11.

Meje okraja Ljubljana okolica

Vir: Jože Župančič, *Okraj Ljubljana okolica*

V Ljubljani je v prvem obdobju po drugi svetovni vojni deloval narodnoosvobodilni odbor, ki se je pozneje preimenoval v mestni ljudski odbor.[7] Ker je bila ureditev Ljubljane kot glavnega mesta drugačna, je imel tudi mestni ljudski odbor več pravic kot občinski ljudski odbori, predvsem na komunalnem področju.[8] Podrejen je bil neposredno republiškim organom. Mesto je bilo razdeljeno na rajone oziroma četrti.[9] Leta 1952 se je območje mesta razširilo, rajoni so bili odpravljeni, Ljubljana pa razdeljena na ožje mestno območje ter občini Polje in Šentvid.[10] Te tri enote so kot poseben okraj tvorile Glavno mesto Ljublja-

7 Sonja Anžič, Damjan Hančič, Tatjana Šenk, *Ljubljanska mestna uprava od prvega župana dalje, 1504–2004*, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Ljubljana 2004 (dalje Anžič, Hančič, Šenk, *Ljubljanska mestna uprava od prvega župana dalje*), str. 69.

8 Sem je spadala skrb za gradnjo in upravljanje stanovanj, javnih ustanov in javne infrastrukture.

9 Takoj po koncu druge svetovne vojne je bila Ljubljana razdeljena na sedem rajonov (Center, Bežigrad, Šiška, Vič, Trnovo, Poljane in Moste), ki so bili razdeljeni v četrti oziroma kvarte. Junija 1945 je bilo namesto rajonov uvedenih deset četrti (Center, Bežigrad, Ježica, Moste, Polje, Rakovnik, Šentvid, Šiška, Tabor, Vič). Aprila 1947 je prišlo do nove spremembe – četrti so bile odpravljene in oblikovani so bili štirje rajoni (Center, Bežigrad - Šiška, Moste, Rakovnik - Vič) ter trije kraji (Polje, Šentvid in Ježica). Taka ureditev je ostala do marca 1949, ko so bili oblikovani le štirje rajoni. Ježica in Šentvid sta se priključila rajonu Bežigrad - Šiška, Rudnik in Črna vas pa rajonu Center. Polje je ostal kraj do oktobra istega leta, ko je bil preimenovan v V. rajon. Glejte Matjanko Dolenc, »Razvoj ljudske oblasti v Ljubljani v prvem desetletju po osvoboditvi«, *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 13, 2 (1965), str. 33–44, 105–121.

10 Jerca Vodušek - Starič, »Oris družbenopolitičnega razvoja Ljubljane 1945–1955«, v: *Zgodovina Ljubljane, Prispevki za monografijo, Gradivo s posvetovanja o zgodovini Ljubljane, 16. in 17. novembra 1983 v Ljubljani* (ur. Ferdo Gestrin), Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino, Zgodovinsko društvo Ljubljana, Ljubljana 1984, str. 520.

na. Širše ljubljansko zaledje je bilo vključeno v okraj Ljubljana okolica. Ta je obsegal takratne občine Blagovica, Borovnica, Brezovica, Črnuče, Dobrova, Dolsko, Domžale, Gabrovka, Grosuplje, Horjul, Ig, Kamnik, Kamniška Bistrica, Komenda, Kresnice, Krka, Litija, Logatec, Lukovica, Medvode, Mengeš, Moravče, Motnik, Podpeč - Preserje, Podtabor pri Grosupljem, Polhov Gradec, Prežganje, Radomlje, Rovte, Stična, Šentvid pri Stični, Škofljica, Šmarje, Šmartno pri Litiji, Tuhinj, Tuhinjska Srednja vas, Vače, Višnja Gora, Vodice, Vrhnika. Občina Velike Lašče, ki je pozneje prišla pod okrilje ene od ljubljanskih občin, je takrat spadala v okraj Kočevje.[11]

Uvedba komunalnega sistema in oblikovanje petih ljubljanskih občin

V skladu z novo organizacijo na lokalni ravni so avgusta 1955 ukinili mestni ljudski odbor, njegove naloge pa so prevzeli Okrajni ljudski odbor Ljubljana in ljudski odbori ljubljanskih občin.[12] Že junija 1955 je bil sprejet *Zakon o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji*, ki je upošteval vse spremembe v upravni razdelitvi Slovenije, nastale od leta 1952.[13] Določal je enajst novih okrajev in sto trideset občin. Z njim je bila Ljubljana razdeljena na več občin, in sicer na občine Ljubljana Bežigrad, Ljubljana Center, Ljubljana Črnuče, Ljubljana Moste, Ljubljana Polje, Ljubljana Rudnik, Ljubljana Šentvid, Ljubljana Šiška in Ljubljana Vič. Občina Ljubljana Rudnik je

11 Zakon o razdelitvi Ljudske republike Slovenije na mesta, okraje in občine, Uradni list LRS, št. 11/1952.

12 Anžič, Hančič, Šenk, *Ljubljanska mestna uprava od prvega župana dalje*, str. 77.

13 Kopač, »Kraji in občine kot upravnoteritorialne enote«, str. 212; Uradni list LRS, št. 24/1955.

poleg mestnega dela obsegala še katastrske občine Dobravica, Golo, Gradišče, Ig, Iška Loka, Iška vas, Lanišče, Pijava Gorica, Rudnik, Tomišelj, Vino, Vrbljene, Želimlje, Občina Ljubljana Vič pa poleg mestnega dela še dele katastrskih občin Šujica, Brezovica, Dobrova, Glince in Podsmreka. To pomeni, da je bil znaten del ruralnega zaledja na jugu Ljubljane že priključen mestnim občinam. Občina Dobrova pri Ljubljani je ostala samostojna občina, Občina Lašče (nekdanja Občina Velike Lašče) je še vedno spadala v okraj Kočevje, Rakitna pa je spadala pod Občino Cerknica.[14]

Za obdobje od leta 1955 do sprejetja nove ustave leta 1963 je bilo značilno, da so se zaradi procesa decentralizacije večale pristojnosti občin, njihovo število se je zmanjševalo in njihovo območje povečevalo. Počasi se je krepila tudi njihova finančna samostojnost.[15] *Zakon o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji* je bil od leta 1955 tako kar nekajkrat spremenjen, leta 1960 pa je izšlo prečiščeno besedilo zakona. Število okrajev se je zmanjšalo na osem, število občin na triinosemdeset. Večina ljubljanskih občin iz leta 1955 se je teritorialno le malo spremenila, močno pa se je povečala Občina Ljubljana Rudnik. Priključena sta ji bila del Občine Borovnica (del katastrske občine Brezovica, katastrske občine Jezero, Kamnik, Preserje), ki je bila ukinjena leta 1959,[16] ter večina Občine Lašče.[17] Občina Lašče je bila priključena okraju Ljubljana leta

14 Zakon o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, Uradni list LRS, št. 24/1955.

15 Božo Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem, teritorialno-organizacijske strukture*, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor 2000 (dalje Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*), str. 309.

16 Drugi del je pripadel Občini Vrhnika. Glejte Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, Uradni list LRS, št. 17/1959.

17 Zakon o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji (prečiščeno besedilo), Uradni list LRS, št. 37/1960.

1957, ko je bil ukinjen okraj Kočevje,[18] ukinjena pa je bila leta 1960. Takrat je bila večina njenega ozemlja priključena območju Občine Ljubljana Rudnik, razen treh katastrskih občin, ki so pripadle Občini Ribnica.[19]

Spremembe so se nadaljevale tudi v naslednjih letih, ponovno je prihajalo do združevanja ter zmanjševanja števila okrajev in občin. Tako je leta 1961 zaradi povečevanja nekaterih predmestnih naselij prišlo do njihovega združevanja v občinah Ljubljana Bežigrad, Ljubljana Polje, Ljubljana Rudnik, Ljubljana Šentvid in Ljubljana Vič.[20] V istem času se je Občini Ljubljana Vič priključila Občina Dobrova pri Ljubljani, večina Občine Ljubljana Črnuče se je priključila Občini Ljubljana Bežigrad, Občina Ljubljana Šentvid se je priključila Občini Ljubljana Šiška, občini Ljubljana Polje in Ljubljana Moste sta se združili v novo Občino Ljubljana Moste - Polje, občini Ljubljana Rudnik in Ljubljana Vič pa sta se združili v Občino Ljubljana Vič - Rudnik. Pri tem se je en del katastrske občine Karlovško predmestje, ki je prej pripadal Občini Ljubljana Rudnik, priključil Občini Ljubljana Center.[21] Pozneje istega leta se je tudi katastrska občina Rakitna izločila iz Občine Cerknica ter se priključila Občini Ljubljana Vič - Rudnik.[22] Leta 1963 se je Občina Medvode priključila Občini Ljubljana Šiška.[23]

18 Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, Uradni list LRS, št. 25/1957.

19 Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, Uradni list LRS, št. 2/1960.

20 Odredba o združitvi nekaterih naselij na območju okraja Ljubljana, Uradni list LRS, št. 3/1961.

21 Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, Uradni list LRS, št. 3/1961.

22 Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, Uradni list LRS, št. 32/1961.

23 Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, Uradni list LRS, št. 8/1963.

Zemljevid nekdanjih ljubljanskih občin

Vir: *Enciklopedija Slovenije*, 6. zvezek, str. 247

V letu 1964 je bil sprejet poseben zakon o mestih, ki so razdeljena na več občin, s katerim so bile določene zadeve, ki so skupnega pomena za mesto. Pristojnosti za te zadeve je dobil mestni svet,[24] v katerega so člane delegirale občinske skupščine.[25] Pristojnosti mestnega sveta so zajemale področje urbanizma, stanovanjsko-komunalnih zadev, nekatere pristojnosti s področja notranjih zadev, prometa in zdravstva.[26] Nekoliko pozneje so z zakonom tudi natančno določili območje mesta Ljubljane, ki je obsegalo katastrske občine Bizovik, Brinje, Črnuče, Dobrova – del, Dobrunje, Dravlje, Glince – del, Gradišče (mesto), Ježica, Kapucinsko predmestje, Karlovško predmestje, Kašelj, Krakovsko predmestje, Ljubljana – mesto, Moste, Podsmreka – del, Poljansko predmestje, Rudnik, Slape, Sostro – del, Spodnja Šiška, Stanežiče, Stožice, Sv. Petra predmestje I. in II. del, Šentvid nad Ljubljano, Šmartno ob Savi, Štepanja vas, Šujica – del, Tomišelj – del, Trnovsko predmestje, Udmat, Vič, Vižmarje, Zadobrova in Zgornja Šiška.[27] Zaradi vseh sprememb je bilo prečiščeno besedilo zakona o območjih okrajev in občin konec leta 1964 ponovno objavljeno.[28] Tokrat se je število okrajev zmanjšalo na štiri, število občin pa na dvainšestdeset.

Ljubljana je bila tako razdeljena na pet občin: Ljubljana Bežigrad, Ljubljana Center, Ljubljana Moste - Polje, Ljubljana Šiška ter Ljubljana Vič - Rudnik. Taka teritorialna razdelitev se je obdržala vse do leta 1994. Razen Občine Center so vse

24 Zakon o mestih, ki so razdeljena na občine, Uradni list SRS, št. 11/1964.

25 Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, str. 318.

26 Vilfan, *Ljubljana*, str. 14. Pravice mestnega sveta so bile leta 1965 z dopolnitvami zakona še nekoliko razširjene.

27 Zakon o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji, Uradni list SRS, št. 11/1964.

28 Zakon o območjih okrajev in občin v Socialistični republiki Sloveniji (prečiščeno besedilo), Uradni list SRS, št. 35/1964.

vključevale tudi velik del podeželskega zaledja. Na zahodu so se raztezale do Horjula in Polhograjskega hribovja, na severu od Medvod do Vodic, Rašice in Črnuč, na vzhodu ob Savski dolini do Senožeti, kjer so obsegale tudi hribovito porečje Besnice, na jugu pa so se zajedale globoko čez Ljubljansko barje na Rakitno, Krimsko-Mokrško pogorje ter na območje Velikih Lašč. Občini Ljubljana Vič - Rudnik je pripadel največji del podeželskega zaledja. Bila je zelo velika in je predstavljala kar 60 odstotkov ozemlja ljubljanskih občin. Ljubljana je bila republiško središče, kjer je bilo največ industrije in drugih dejavnosti, ki so nudile zaposlitev. Največ industrije je bilo v Občini Šiška. Zaradi tega je Ljubljana privabljala priseljence s podeželja in od drugod ter bila najgosteje poseljena v Sloveniji. Podeželje je bilo redkeje poseljeno, gospodarsko slabo razvito in infrastrukturno podhranjeno. Najboljši pogoji za kmetijstvo so bili na Ljubljanskem polju, medtem ko so bili Ljubljansko barje in hribovita območja manj primerni za razvoj kmetijstva. Daleč največ kmetijskih površin je bilo v Občini Ljubljana Vič - Rudnik, ki je bila tudi kot celota gospodarsko najmanj razvita. Po površini kmetijskih površin sta ji sledili občini Šiška in Moste - Polje.

Naloge novih občin so bile razumljene zelo široko, na primer v tem, da si bodo prizadevale zagotavljati materialne, socialne, kulturne in druge pogoje za delo in življenje ljudi; da bodo na podlagi samoupravljanja zagotovile delovnemu človeku vpliv in kontrolo nad sredstvi, rezultati in pogoji za njegovo delo, »*da bo pri delu in ustvarjanju čim svobodnejši in da bo na takih temeljih tudi gradil svoje življenjske in kulturne razmere*«;[29] da bodo zagotavljale, da bo gospodarstvo čim razumneje razpolagalo z družbenim kapitalom; da se bodo posvetile reševa-

29 »Spremembe v vlogi in položaju komune«, *Javna tribuna delovnega ljudstva občine Ljubljana* Šiška, januar 1966, str. 1.

nju težav delovnih ljudi ter njihovih odnosov v vsakdanjem življenju in pri delu; da bodo organizirale sodelovanje med organizacijami in občani pri reševanju težav, na primer s prostovoljnim združevanjem sredstev za skupne socialne, kulturne in podobne potrebe.[30] Zavedali so se, da bodo občine najuspešnejše reševale zadane naloge, če bodo gospodarsko močne, a že ob združitvi se je pokazal nesorazmeren razvoj mestnih in podeželskih predelov. Težave pri urejanju infrastrukture za delo in življenje ljudi so povzročale tudi proračunske omejitve.

Poleg teritorialnih sprememb je takrat prišlo tudi do povečanja pristojnosti oziroma pravic in nalog občin, ki jih je določala ustava iz leta 1963. Občine so bile najmanjše teritorialne enote, v katerih naj bi se samoupravljanje najneposredneje uresničevalo,[31] kar je bilo pravzaprav začrtano že z uvedbo komunalnega sistema leta 1955. V občino naj bi bila povezana območja s skupnimi interesi, ki imajo pogoje za gospodarski in družbeni razvoj. Toda v praksi so občani v občinah le malo vplivali na odločanje, na kar so konec šestdesetih let opozarjali tudi strokovnjaki.[32] Amandma XVII k zvezni ustavi iz leta 1968 je mestom z več občinami omogočil organizacijo v posebno družbenopolitično skupnost. To je bilo na začetku naslednjega leta sprejeto tudi kot amandma k republiški ustavi, Ljubljana pa je s tem dobila novo mestno skupščino.[33] Ustava iz leta 1974 je še bolj poudarila samoupravno vlogo občine. To naj bi dosegli tudi s tem, da so za osnovo postavili krajevno skupnost kot manjšo teritorialno enoto.[34] Vsaka krajevna skupnost je potem delegirala delegate v skupščino občine. Skupščina kot najvišji

30 Prav tam.

31 Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, str. 317.

32 Prav tam, str. 322, 323.

33 Vilfan, *Ljubljana*, str. 14–16.

34 Krajevna skupnost je bila kot samoupravna skupnost občanov definirana že v ustavi iz leta 1963, vendar kot neobvezna enota.

organ občine je bila sestavljena iz zbora združenega dela, zbora krajevnih skupnosti in družbenopolitičnega zbora.[35] Toda tudi tokrat se ni uresničila ideja, da bi delegati krajevnih skupnosti zastopali interese prebivalcev, ampak so se ti običajno povezovali samo z vodstvi družbenopolitičnih organizacij oziroma organi krajevne skupnosti.[36] Delegatski sistem je bil zapleten, zahteval je veliko časa za usklajevanje in sprejemanje, kar je vodilo v neučinkovitost.[37]

Pet ljubljanskih občin se je v obdobju socializma različno razvijalo. Mesto se je urbanistično hitro razvijalo, predvsem v šestdesetih in sedemdesetih letih, medtem ko je bil na podeželju razvoj infrastrukture dosti počasnejši. Število prebivalstva je postopoma raslo, najbolj v občinah Šiška, Moste - Polje in Bežigrad, kjer so rasle tudi nove stanovanjske soseske. Le v Občini Center je začelo število prebivalstva od sedemdesetih let naprej upadati. V občini Center je bila skoncentrirana upravna, izobraževalna in raziskovalna dejavnost. Občine Šiška, Moste - Polje in Bežigrad so bile gospodarsko močnejše, medtem ko je bila Občina Ljubljana Vič - Rudnik manj razvita, skozi desetletja pa je žal tudi nazadovala.[38] V podeželskih predelih je od šestdesetih let hitro napredoval proces deagrarizacije, večji podeželski kraji pa so zaradi procesa suburbanizacije[39] preraščali v podeželska urbanizirana naselja.

35 Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, str. 327.

36 Prav tam, str. 340.

37 Anžič, Hančič, Šenk, *Ljubljanska mestna uprava od prvega župana dalje*, str. 78.

38 Po podatkih o narodnem dohodku na prebivalca je bila leta 1970 na 21. mestu med šestdesetimi slovenskimi občinami. Leta 1975 je padla na 25. in leta 1978 na 48. mesto. Glejte *Dogovor o temeljih družbenega plana občine Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje 1981–1985, Družbeni plan občine Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje 1981–1985*, Skupščina občine Ljubljana Vič - Rudnik, Ljubljana 1981, str. 38.

39 Suburbanizacija je proces odseljevanja mestnega prebivalstva in tudi

Po koncu socializma

Po osamosvojitvi leta 1991 je teritorialni obseg občin še nekaj let ostal nespremenjen, vendar je Ustava Republike Slovenije omejila pristojnosti občin na lokalne zadeve. Decembra 1993 je bil sprejet *Zakon o lokalni samoupravi*, na podlagi katerega so bile konec leta 1994 oblikovane nove občine, stare pa so prenehale obstajati.[40] Ker so stare občine opravljale tudi nekatere funkcije, ki so tedaj prešle v pristojnost države, so bile oblikovane upravne enote, ki so prevzele te naloge. Upravne enote so se teritorialno prekrivale z nekdanjimi občinami.[41] Čeprav so nove občine dobile pristojnosti samo v lokalnih zadevah, je Ljubljana, tako kot druge mestne občine, ohranila nekatere večje pristojnosti, ki se nanašajo na razvoj mest ter na zadeve javnega pomena za življenje in delo prebivalcev.[42]

urbanih dejavnosti iz mest v predmestja in širše podeželsko zaledje. S tem prihaja do preoblikovanja podeželskih naselij in širjenja mestnega načina življenja na podeželje.

40 Do manjših sprememb je prihajalo še pozneje, ko so se nekoliko spreminjale meje občin oziroma je prihajalo do razdruževanja. Od Občine Dobrova - Polhov Gradec - Horjul se je na primer 7. avgusta 1998 odcepila manjša Občina Horjul, večji del pa se je preimenoval v Občina Dobrova - Polhov Gradec.

41 Anžič, Hančič, Šenk, *Ljubljanska mestna uprava od prvega župana dalje,* str. 85. Danes območje vseh nekdanjih ljubljanskih občin spada pod Upravno enoto Ljubljana, ki pa je ohranila izpostave Bežigrad, Center, Moste - Polje, Šiška in Vič - Rudnik. Naloge s področja upravnih notranjih zadev (kot so javni red, evidenca prebivalstva, javne prireditve in društva, gibanje in prebivanje tujcev, matične zadeve, izdajanje vozniških in prometnih dovoljenj) je za območje celotne upravne enote prevzel Sektor za upravne in notranje zadeve na Tobačni ulici, druge naloge pa so ostale v pristojnosti izpostav.

42 Anžič, Hančič, Šenk, *Ljubljanska mestna uprava od prvega župana dalje*, 85.

Po novem zakonu so se vsi deli mesta Ljubljana, ki so bili prej razdeljeni na pet občin, združili v enotno Mestno občino Ljubljana. Pripadel ji je večji del Občine Ljubljana Bežigrad, celotna Občina Ljubljana Center, večji del Občine Ljubljana Moste - Polje, del Občine Ljubljana Šiška in manjši del Občine Ljubljana Vič - Rudnik. Občina je razdeljena v 17 četrtnih skupnosti: Bežigrad, Center, Črnuče, Dravlje, Golovec, Jarše, Moste, Polje, Posavje, Rožnik, Rudnik, Sostro, Šentvid, Šiška, Šmarna gora, Trnovo in Vič. Poleg mesta Ljubljana pa so v občini še naslednja naselja: Besnica, Brezje pri Lipoglavu, Dolgo Brdo, Dvor, Češnjica, Črna vas, Gabrje pri Jančah, Janče, Javor, Lipe, Mali Lipoglav, Mali Vrh pri Prežganju, Malo Trebeljevo, Medno, Pance, Podgrad, Podlipoglav, Podmolnik, Prežganje, Ravno Brdo, Rašica, Repče, Sadinja vas, Selo pri Pancah, Spodnje Gameljne, Srednje Gameljne, Staneževič, Šentpavel, Toško Čelo, Tuji Grm, Veliki Lipoglav, Veliko Trebeljevo, Vnajnarje, Volavlje, Zagradišče, Zgornja Besnica in Zgornje Gameljne.

Iz podeželskega zaledja nekdanjih ljubljanskih občin se je oblikovalo tudi več novih občin. Del Občine Ljubljana Šiška se je preoblikoval v občini Medvode in Vodice.[43] Občina Dol pri Ljubljani je nastala iz dela Občine Ljubljana Bežigrad in dela Občine Ljubljana Moste - Polje.[44] Nekdanja Občina Ljubljana Vič - Rudnik je razpadla v več manjših občin. Pred preoblikovanjem je obsegala 189 naselij (vključno z delom Ljubljane) oziroma 542,2 km² ter imela 82.840 prebivalcev. Od tega je bilo v Mestno občino Ljubljana vključenih 51,8 km² oziroma devet

43 Aleksandar Milenković, *Vzpostavitev lokalne samouprave v Republiki Sloveniji v številkah, Obseg pojava »teritorialna sprememba« od leta 1971 do leta 2006, ocenjen s številom prebivalcev, administrativno preseljenih iz enega naselja v drugo*, Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana 2007 (dostopno na http://www.stat.si/doc/pub/02-PP-244-0701.pdf, 19. 6. 2018), str. 79, 148.

44 Prav tam, str. 34.

odstotkov njenega ozemlja in 51.084 oziroma 62 odstotkov prebivalcev. Na preostalem ozemlju so nastale občine Brezovica, Dobrova - Polhov Gradec, Horjul, Ig, Škofljica, Velike Lašče, del ozemlja pa je pripadel še Občini Medvode.[45] Kljub preoblikovanju je za novonastale občine Ljubljana še vedno ostala središče ne samo za upravne in gospodarske zadeve, temveč tudi za mnoge druge storitve, ki jih lokalno okolje slabše pokriva. Sem spadajo med drugim izobraževanje, zdravstvene storitve, ne nazadnje pa tudi možnosti za nakupovanje in preživljanje prostega časa.

45 Prav tam, str. 21, 32, 45, 47, 132, 144.

The Administrative Arrangement of Ljubljana and Its Municipalities in the Time of Socialism

Summary

The article deals with the administrative arrangement of Ljubljana and the gradual formation of five urban municipalities during the period of socialism. Ljubljana experienced the most administrative changes between 1952 and 1963. At that time, more or less extensive rural areas joined the city.

The period until 1955 was the time when the administrative arrangement moved away from the pre-war regime and gradually began to transform into a new, so-called communal system. From 1955 until the adoption of the 1963 Constitution, the competencies of municipalities were increasing due to decentralisation, their number was decreasing, and their territory was increasing. Their financial autonomy was also slowly increasing, and so were their competencies or rights and duties. By 1964, five municipalities had gradually formed in the area of Ljubljana and its rural hinterland: Ljubljana Bežigrad, Ljubljana Center, Ljubljana Moste - Polje, Ljubljana Šiška and Ljubljana Vič - Rudnik.

The introduction of the communal system strongly influenced the development of Ljubljana. Apart from the Ljubljana Center municipality, all municipalities also included a rural hinterland; the municipality of Ljubljana Vič - Rudnik was the one with the largest rural hinterland. Connecting with the countryside was the result of the political decision to eliminate social and class differences as well as differences between the

city and the countryside. Since Ljubljana was administratively divided into several municipalities, its development was decentralised despite the establishment of a city council with rights in the development of the entire city. The municipality was supposed to connect areas with common interests that have the conditions for economic and social development, however, from the very beginning, areas in various stages of development began to connect. It has also been shown that citizens had little influence on decision making in practice. Although the 1974 Constitution emphasized the self-governmental role of the municipality even more, delegates of the local communities did not represent the interests of the residents, and the delegate system proved to be complicated and ineffective.

After the independence of Slovenia in 1991, the territorial size of Ljubljana's municipalities remained unchanged for another few years, however, the Constitution of the Republic of Slovenia limited the competencies of municipalities to local affairs. At the end of 1994, new municipalities were formed on the basis of new legislation.